

Türkiye’de Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programları ile İlgili Tezlerin Doküman Analizi Yöntemi ile İncelenmesi

The Investigation of the Theses on Premarital Relationship Enhancement Programs in Turkey with Document Analysis

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Kızıl Aslan

Öz. Bu çalışmanın amacı Türkiye’de evlilik öncesi ilişki geliştirme programlarını konu alan tezleri inceleyerek mevcut durumu ortaya koymaktır. Evlilik öncesi eğitimler önleyici çalışmalar kapsamında değerlendirilmektedir ve sorunlar ortaya çıkmadan çiftlerin potansiyel sorun alanlarında bilgi ve beceri yönünden güçlendirilmesini hedefler. Evlilik öncesi eğitimler çeşitli bakanlıklar, belediyeler, sivil toplum kuruluşları, özel danışmanlık merkezleri ve üniversiteler tarafından yürütülebilmektedir. Üniversitelerde yürütülen çalışmalar kuramsal ve görgül açıdan daha güçlü olma özelliği taşıyabildiklerinden ileride yapılacak çalışmalar için temel oluşturabilir. Dolayısıyla bu çalışma kapsamında yedi tez doküman analizi yöntemi ile incelenmiş ve sonuçlar okuyucu ile paylaşılarak bazı öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler. Evlilik öncesi, ilişki geliştirme programı, doküman analizi.

Abstract. The aim of this study is to reveal the current situation by examining the theses on premarital relationship enhancement programs in Turkey. Premarital education is evaluated within the scope of preventive studies and aims to strengthen couples in terms of knowledge and skills in potential problem areas before problems arise. Premarital education can be carried out by various ministries, municipalities, non-governmental organizations, private counseling centers and universities. Since studies carried out in universities can be stronger in terms of theory and experience, they can form the basis for future studies. Therefore, within the scope of this study, seven theses were examined with the document analysis method and the results were shared with the reader and some suggestions were presented.

Keywords. Premarital, relationship enhancement program, document analysis.

Zeynep KIZIL ASLAN

Başkent Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, PDR Anabilim Dalı,
Ankara, Türkiye
e-mail: zeynepkz187@gmail.com

Geliş/Received: 30.04.2023
Düzeltilme/Revision: 07.06.2023
Kabul/Accepted: 08.06.2023
<https://doi.org/10.58434/apdad.1290332c>

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği
Turkish Psychological Counseling and Guidance Association

GİRİŞ

İnsanlar biyolojik, psikolojik, sosyal ve kültürel varlıklardır. Varlıklarını sürdürmek için her zaman diğerlerine ihtiyaç duyarlar ve yakın ilişki içinde olmaya özen gösterirler. Yaşam dönemleri değiştikçe ihtiyaçlar ve gelişim görevleri farklılaşsa da yakın ilişki ihtiyacı kolay kolay değişmez. Başlangıçta bakım verene duyulan ihtiyaç yaş ilerledikçe arkadaşta, romantik eşe doğru yeniden merkezlenmeye başlar. Romantik ilişkiler ergenlik yılları ve beliren yetişkinlik yıllarında kimlik keşfi açısından önemli bir rol oynar. Özellikle beliren yetişkinlik döneminde kişi romantik ilişkiler hakkında daha ciddi düşünmeye başlar. Bu yıllar evlilikle ilgili düşüncelerin, davranışların ve duyguların arttığı yıllardır. Gençler tıpkı üniversiteyi bitirmek, işe girmeye hazırlanmak gibi evlilik ve aile hayatına hazırlanmaya başlarlar. Dolayısıyla evlilik öncesi eğitimlerin hedef kitlesi genellikle yirmili yaşlarda olan gençlerdir. Senediak (1990) evlilik öncesi eğitimi en yalın haliyle, “çiftlere, evlendiklerinde ilişkilerini sürdürme ve geliştirme yolları hakkında bilgi sağlayan bilgi ve beceriye dayalı eğitim” şeklinde açıklamaktadır.

Evlilik öncesi eğitimlerin tarihine bakıldığında özellikle artan evlilik sıkıntılarının ve boşanma oranlarının etkisi dikkat çekmektedir. Sıkıntılı evliliklerin fiziksel sağlık, zihinsel sağlık ve çocuğun işleyişi üzerindeki etkileri çarpıcıdır. Evlilik sıkıntısı ve çatışma, azalmış bağışıklık sistemi işleviyle, yetişkinlerin ve çocukların psikolojik ve sosyal güçlük yaşamalarıyla ilişkilidir (Davies ve Cummings, 1994; Kiecolt-Glaser ve diğerleri, 1993; Whisman, Uebelacker ve Bruce, 2006). Evliliklerin sona ermesinin bireysel etkilerinin yanı sıra toplum üzerinde de ekonomik ve sosyal etkileri vardır. Devletler boşanmanın yasal düzenlemesi ve nafaka yasaları gibi birçok şekilde boşanma sürecine müdahil olurlar. Bu nedenle, devletlerin önemli bir önceliği uzun süreli evlilikleri desteklemek, boşanma oranlarını düşürmek ve geleneksel muhafazakâr değerleri güçlendirmektir (van Acker, 2003). Bir toplum, boşanmayı ve evlilik sıkıntısını mutlak anlamda önleyemez, ancak bu tür olumsuz sonuçları kültürel ve çift düzeyinde azaltmaya ve önlemeye çalışmak, böylece hem yetişkinler hem de çocuklar için yaşam kalitesini iyileştirmeye odaklanmak gerçekçi bir hedeftir (Stanley, 2001).

Olson, DeFrain ve Skogrand (2006)'a göre boşanma, evli bir çiftin aile içinde ortaya çıkan zorluklarla yüzleşmeye hazır olmaması nedeniyle gerçekleşirken, çiftin evliliğinin kalitesi büyük ölçüde tutumlarına ve eylemlerine bağlıdır (Markman, Stanley ve Blumberg, 1994). Evli bir çiftin hazırlıksızlığı, aile hayatı

hakkında bilgi eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Güncel istatistiklere göre boşanma oranlarının en yüksek olduğu dönem evliliğin ilk beş yılıdır (TÜİK, 2023). Bu gerçek, çiftlerin ortak bir yaşam kurmaya istekli olmadıklarını veya sorun çözme konusunda yeterli beceriye sahip olmadıklarını göstermektedir. Evlilik öncesi eğitim programları aracılığıyla bilgi eksikliklerinin giderilmesi, bireylerin kendi kendine yardım etmeyi öğrenmesi ve kendi sorunlarını çözme becerisi kazanması teşvik edilir. Uygun bir şekilde yapıldığında evlilik öncesi eğitim, bir evliliğin nasıl sonuçlanacağına bir kader meselesi olmadığı, büyük ölçüde eşlerin aldığı kararların ve gelecek yıllar boyunca her gün yaptıkları eylemlerin sonucu olduğuna dair bir zihniyet üretir (Markman, Stanley ve Blumberg, 1994). Bu programlarda ele alınan en yaygın konular iletişim, çatışma çözme, bağlılık, eşe ve evliliğe ilişkin beklentilerdir. Bu becerileri etkili bir şekilde kullanmayı erken öğrenen ve ilişkileri boyunca kullanmaya devam eden çiftler, bunu yapmayan çiftlere göre daha fazla doyum sağladıklarını bildirmektedir (Carroll ve Doherty, 2003; Halford, Markman, Kline ve Stanley, 2003). Stanley ve arkadaşları (2006) tarafından yürütülen bir çalışmada, evlilik öncesi eğitimin evlilik doyumunu arttırırken çatışmayı azalttığı ve böylece boşanma ihtimalini %31 oranında düşürdüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmalar çiftlerin, sağlıklı evlilik ilişkilerini sürdürmelerine aracılık eden becerilerin öğretilmesinden yararlandığını göstermektedir ve evlilik öncesi eğitim programları çiftlerin ihtiyaç duyduğu eğitimi sağlayabilir. Evlilik öncesi eğitim, çiftlere beklentilerini yeniden düzenleme ve potansiyel sorunları evlilikleri için ciddi bir tehdit haline gelmeden önce ele alma fırsatı verir (Blair ve Cordova, 2009; Halford ve Behrens, 1996). Bununla birlikte, evlilik öncesi eğitimin önemli bir sınırlaması vardır; birçok çift bu eğitimi almaz. Ampirik olarak desteklenen çift terapileri, ilişkileri güvenilir bir şekilde iyileştirse de nispeten az sayıda çift ihtiyaç duyduklarında yardım aramaktadır (Baucom ve diğ., 2015; Halford, Kelly ve Markman, 1997). Çiftler arasında yardım arama oranlarını artırma çabaları, her iki eşin de katılımının gerekmesi, özellikle erkeklerin yardım aramaya daha az ilgi göstermesi ve karar verdikten sonra sürece daha yavaş devam etmesi nedeniyle karmaşıklaşmaktadır (Doss, Atkins ve Christensen, 2003; Addis ve Mahalik, 2003). Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde ilişki eğitimi giderek daha yaygın hale gelse de yakın tarihli bir araştırma çiftlerin yalnızca %31'inin en son evliliklerinden önce evlilik öncesi eğitim aldığını göstermiştir (Stanley ve diğ. 2006).

Stanley (2001) evlilik öncesi eğitimin dört temel faydasını tartışmaktadır, müzakereyi teşvik etmek için çiftleri düşünmeye ve yavaşlamaya sevk edebilir; evliliğin önemli olduğu mesajını gönderebilir, çiftlerin daha sonra yardıma ihtiyaç duymaları halinde seçeneklerini öğrenmesine yardımcı olabilir ve bazı çiftlerde sonraki evlilik sıkıntıları veya evliliğin sona ermesi riskini azaltabilir. Evlilik öncesi eğitim alan çiftlerin, almayanlara kıyasla çift terapisi arama olasılığı daha yüksek görünmektedir (Halford, Markman, Kline ve Stanley, 2003; Stanley, 2001; Williamson, Trail, Bradbury ve Karney, 2014). Evlilik öncesi eğitimin uzun vadeli etkinliği bir tartışma konusu olmaya devam etse de bu programlar yaygın olarak mevcuttur ve çiftler tarafından çok iyi karşılanmaktadır (Bradbury ve Lavner, 2012; Cowan ve Cowan, 2014; Halford ve Bodenmann, 2013). Evlilik öncesi eğitimin meta-analizleri, bunun iletişim becerilerini ve ilişki kalitesini artırdığını göstermektedir (örn., Carroll ve Doherty, 2003). Tüm bu faydalar ışığında bu araştırmanın amacı Türkiye’de evlilik öncesi dönemde ilişki geliştirme programları uygulanarak yürütülmüş tezleri inceleyerek bu konuya dikkat çekmektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Evlilik öncesi ilişki geliştirme programları uygulanan tezlerde kullanılan araştırma desenleri nelerdir?
2. Evlilik öncesi ilişki geliştirme programları uygulanan tezlerde kullanılan değişkenler nelerdir?
3. Evlilik öncesi ilişki geliştirme programları uygulanan tezlerde çalışma grubu kimlerden oluşmaktadır?
4. Tezlerde kullanılan evlilik öncesi ilişki geliştirme programlarının oturum sayıları nedir?
5. Evlilik öncesi ilişki geliştirme programları uygulanan tezlerde kullanılan veri analiz yöntemleri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma, Türkiye’de evlilik öncesi ilişki geliştirme programları ile ilgili yürütülmüş tezlerin incelenmesi ve var olan durumun yorumlanması amacıyla gerçekleştirildiği için nitel araştırma türlerinden durum çalışması ile desenlenmiştir. Veri toplama yöntemi olarak ise doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi belirlenen konuya ilişkin basılı ya da elektronik belgelerin

toplanması, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve değerlendirilmesi amacıyla kullanılan sistemli bir yöntemdir (Bowen, 2009; Rapley, 2007, O’Leary 2017; Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu çalışmada doküman analizi için ortaya konulan dokümanlara ulaşma, orijinalliği kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme ve veriyi kullanma adımları takip edilmiştir (Forster, 1995 akt., Yıldırım ve Şimşek, 2018). Tezlere Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi’nden “romantik ilişki”, “evlilik öncesi”, “ilişki geliştirme”, “evlilik öncesi program”, “evlilik öncesi eğitim”, “evliliğe hazırlık programı” anahtar kelimeleri kullanılarak ulaşılmıştır. Dokümanlarının orijinalliği bağlamında ulaşılan tezlerin açık erişime sahip olup olmadığı ve dokümanların kapsadıkları verilerin araştırmayla ilgili olup olmadığı dikkate alınmıştır. Dokümanların anlaşılması aşamasında tezler araştırmacı tarafından hazırlanan tez inceleme formu aracılığıyla araştırma soruları dikkate alınarak karşılaştırılmalı olarak çözümlenmiştir. Bu aşamada ulaşılan tezlerin en az altı oturumdan oluşan ilişki geliştirme programına sahip olması dahil etme kriteri olarak kullanılmıştır. Verilerin analizi aşamasında ise kategoriler belirlenmiştir. Bu kategoriler, araştırma modeli, çalışma grubu, kullanılan değişkenler, kullanılan programların oturum sayısı ve kullanılan veri analiz yöntemleridir. Çalışma kapsamında ele alınan tezler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. İçerik analizi araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiş ve güvenilirliği artırabilmek için verilerin analiz sürecine Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında nitel analiz deneyimi olan bir alan uzmanı da dahil edilmiştir. Böylece veriler ayrı ayrı iki kişi tarafından kodlanmış ve kodlayıcılar arasındaki farklılıkların olup olmadığını belirlemek için “Görüş birliği / (Görüş ayrılığı + Görüş birliği) X 100” formülü kullanılarak uzlaşma katsayısı hesaplanmıştır (Miles ve Huberman, 1994). Bu formüle göre kodlayıcılar arası görüş birliğinin en az %80 olması beklenmektedir (Baltacı, 2017). Bu çalışmada kodlayıcılar arası güvenilirlik %98 olarak bulunmuştur.

BULGULAR

Bu bölümde, çalışma kapsamında ele alınan tezlerle ilgili tanımlayıcı bilgilere yer verildikten sonra araştırma sürecinde toplanan verilerden elde edilen bulgular araştırma sorularının sırası dikkate alınarak beş başlık altında ele alınmıştır.

Tablo 1. İncelenen tezlere ilişkin tanımlayıcı bilgiler

Yazar	Tez Adı	Yayın Yılı	Tez Türü
1.* Tuğba Yılmaz	Evlilik Öncesi İlişkileri Geliştirme Programının Çiftlerin İlişki Doyum Düzeylerine Etkisi	2009	Yüksek Lisans
2.* Şenol Duran	Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programının Romantik İlişkiler Yaşayan Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerileri, Çatışma İletişim Tarzları ve İlişki İstikrarları Üzerine Etkisinin İncelenmesi	2010	Yüksek Lisans
3.* İlhan Yalçın	İlişki Geliştirme Programının Üniversite Öğrencilerinin İlişki Doyum Düzeylerine Etkisi	2010	Doktora
4.* Özlem Haskan Avcı	Evliliğe Hazırlık Programının Çift İlişkileri ve İlişki İstikrarı Üzerindeki Etkisi	2013	Doktora
5.* Elif Yalçıntaş Sezgin	Ergen Romantik İlişkisinde Sağlıklı İlişkiler Geliştirme Programının Kız Ergen Bireylerin Romantik İlişki Sürecinde Yaşadıkları Çatışma Eğilimine Etkisi	2015	Doktora
6.* Zeynep Kızıl	Üniversite Öğrencilerinde Evliliğe Yönelik İnançlar: Bir Müdahale Programının Etkililiği	2017	Doktora
7.* Dilara Billur Çelik	Yatırım Modeline Dayalı Evlilik Öncesi İlişki Sürdürme Becerileri Psiko-Eğitim Grubunun İlişki İstikrarına Etkisinin İncelenmesi	2018	Doktora

*Diğer tablolarda tezlere bu tabloda verilen numaralar dikkate alınarak atıfta bulunulmuştur.

Tablo 1 incelendiğinde tezlerin 2009-2018 yılları arasında yürütülmüş olup ikisinin yüksek lisans, beşinin ise doktora düzeyinde olduğu görülmektedir.

Birinci Araştırma Sorusuna Ait Bulgular

Araştırmanın birinci alt amacı olarak “Evlilik öncesi ilişki geliştirme programları uygulanan tezlerde kullanılan araştırma desenleri nelerdir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Tablo 2’de tezlerde kullanılan araştırma desenlerine göre frekans dağılımları yer almaktadır.

Tablo 2. Tezlerin araştırma desenlerine göre dağılımı

Kullanılan araştırma desenleri	f
Ön-test son-test izleme testi kontrol gruplu yarı deneysel desen (2, 3, 4, 5, 6, 7)	6
Ön-test ve son-test kontrol gruplu yarı deneysel desen (1)	1
Toplam	7

Tablo 2 incelendiğinde tezlerin altısının ön-test son-test izleme testi kontrol gruplu yarı deneysel desende, birinin ön-test ve son-test kontrol gruplu yarı deneysel desende yürütüldüğü görülmektedir.

İkinci Araştırma Sorusuna Ait Bulgular

Araştırmanın ikinci alt amacı olarak “Evlilik öncesi ilişki geliştirme programları uygulanan tezlerde kullanılan değişkenler nelerdir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Tablo 3’te tezlerde kullanılan değişkenlere göre frekans dağılımları yer almaktadır.

Tablo 3. Tezlerin değişkenlere göre dağılımı

Kullanılan değişkenler	f
İlişki doyumu (1, 3, 4)	3
Çatışma çözme (2, 4, 5)	3
İlişki istikrarı (2, 7)	2
İletişim (2, 4)	2
Farklılıkları Kabul (4)	1
Bağlılık (4)	1
Evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançlar (6)	1
Toplam	13

Tablo 3 gözden geçirildiğinde ilişki doyumu ve çatışma çözme değişkenlerinin üç tezde, ilişki istikrarı ve iletişim değişkenlerinin iki tezde, farklılıkları kabul, bağlılık, güç paylaşımı, benlik yönelimleri, çift uyumu ve evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançların ise bir tezde ele alındığı görülmektedir.

Üçüncü Araştırma Sorusuna Ait Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt amacı olarak “Evlilik öncesi ilişki geliştirme programları uygulanan tezlerde çalışma grubu kimlerden oluşmaktadır?” sorusuna yanıt aranmıştır. Tablo 4’te tezlerin çalışma grubu özelliklerine göre frekans dağılımları yer almaktadır.

Tablo 4. Tezlerin çalışma grubu özelliklerine göre dağılımı

Çalışma Grubu	f
Romantik ilişki yaşayan ve evlenmeyi düşünen üniversite öğrencisi çiftler (1, 2, 3)	3
Romantik ilişki yaşayan üniversite öğrencileri (4, 5, 7)	3
İlişki şartı aranmaksızın üniversite öğrencileri (6)	1
Toplam	7

Tablo 4 incelendiğinde üç tezin) romantik ilişki yaşayan ve evlenmeyi düşünen üniversite öğrencisi çiftlere, üç tezin romantik ilişki yaşayan üniversite öğrencilerine ve bir tezin de ilişki şartı aranmaksızın üniversite öğrencilerine yönelik hazırlandığı görülmektedir.

Dördüncü Araştırma Sorusuna Ait Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt amacı olarak “Tezlerde kullanılan evlilik öncesi ilişki geliştirme programlarının oturum sayıları nedir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Tablo 5’te ilişki geliştirme programlarının oturum sayılarına göre frekans dağılımları yer almaktadır.

Tablo 5. İlişki geliştirme programlarının oturum sayılarına göre dağılımı

Oturum Sayısı	f
7 (1, 3)	2
8 (6, 7)	2
9 (2)	1
10 (4)	1
16 (5)	1
Toplam	7

Tablo 5 incelendiğinde ilişki geliştirme programlarının oturum sayılarının 7 ile 16 arasında değiştiği görülmektedir. İlişki geliştirme programları iki tezde yedi oturumdan, iki tezde sekiz oturumdan, bir tezde dokuz oturumdan, bir tezde on oturumdan ve bir tezde de on altı oturumdan oluşmaktadır.

Beşinci Araştırma Sorusuna Ait Bulgular

Araştırmanın beşinci alt amacı olarak “Evlilik öncesi ilişki geliştirme programları uygulanan tezlerde kullanılan veri analiz yöntemleri nelerdir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Tablo 6’da tezlerde kullanılan veri analiz yöntemlerine göre frekans dağılımları yer almaktadır.

Tablo 6. Tezlerin veri analiz yöntemlerine göre dağılımı

Kullanılan veri analiz yöntemi	f
Parametrik testler (5, 7)	2
Parametrik olmayan testler (1, 2, 3, 4, 6)	5
Toplam	7

Tablo 6’de görüldüğü üzere iki tezde parametrik testler ile veri analizleri gerçekleştirilirken, beş tezde parametrik olmayan veri analiz yöntemleri kullanılmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Evlilik öncesi ilişki geliştirme programları çiftlerin kuracakları evlilik ilişkilerini iyileştirici bilgi ve beceriler geliştirmelerine yardım etmektedir. Boşanma oranlarının yüksekliği ve boşanma ile sonuçlanmasa bile sıkıntılı evlilikleri oldukça yaygın olması evlilik öncesinde sunulacak önleyici hizmetlerin önemini ortaya koymaktadır. Evlilik öncesi eğitim, evlilikten daha fazla doyum ve daha düşük boşanma oranları ile ilişkilidir. Çiftlerin evliliğe iyi bir başlangıç yapmaları, daha sonra ortaya çıkabilecek başarısız ilişki parçalarını toplamaktan daha faydalı olabilir. Aynı zamanda çiftler ilişkilerinin sonraki dönemlerinde sıkıntı yaşadıkları zaman yardım alabilecekleri profesyonellerin olduğunu fark edebilirler (Bruhn ve Hill, 2004; Casquarelli ve Fallón, 2011; Stanley, Rhoades ve Markman 2006;

Sullivan ve Bradbury, 1997). Diğer taraftan boşanmanın hem aile üyelerine hem de topluma yüklediği büyük ekonomik, sosyal ve yasal güçlükler göz önüne alındığında, evlilik öncesinde çiftlerin hem kendilerini hem de eşlerini daha iyi tanımalarına, ilişkiye yönelik bilgi ve beceri kazanmalarına yardım edecek daha fazla kamu hizmetine ve özel hizmete gerek duyulduğu açıktır (Silliman ve Schumm, 2000; van Acker, 2003).

Evlilik öncesi ilişki geliştirme programları kurama dayalı (örn. Gottman'ın Güçlü İlişki Evi, İmago Çift Terapisi, Duygu Odaklı Terapi), envantere dayalı (örn. Evlilik Öncesi Birey ve İlişki Değerlendirme-PREPARE, Çift iletişimini Anlama ve Kolaylaştırma-FOCCUS, İlişki Değerlendirme-RELATE) ve beceri temelli (örn. İlişki Geliştirme Programı-RE, Evliliğinizi Başlamadan Koruyun Programı-SYMBIS, Önleme ve İlişki Geliştirme Programı-PREP) olmak üzere üç ana grupta toplanmaktadır (Ökten, 2022). Bu çalışma kapsamında incelenen tezlerde kullanılan programlar gözden geçirildiğinde Yılmaz (2009), Duran (2010), Yalçın (2010) ve Haskan Avcı (2013)'nin uyguladıkları programların Türk kültürüne uyarlanan programlar; Yalçıntaş Sezgin (2015), Kızıl (2017) ve Çelik (2018)'in uyguladıkları programların ise kültüre özgü geliştirilen programlar olduğu görülmektedir. Tüm bu programların ortak amaçlarının henüz evlenmemiş üniversite öğrencilerinin sağlıklı ilişkiye yönelik bilgi ve farkındalıklarını arttırarak beceri kazanmaları olduğu dikkat çekmektedir. TÜİK tarafından son yapılan Türkiye Aile Yapısı Araştırması (2022)'na göre evliliklerin %16,5'i 18-19 yaş aralığında, %23,5'i 25-29 yaş aralığında gerçekleşmektedir. Dolayısıyla bu yaş aralıklarının çalışma grubu olarak seçilmesinin hem bireysel hem toplumsal düzeyde önemli olduğu düşünülmektedir.

Türkiye'de evlilik öncesi ilişki geliştirme programlarına yönelik tezlerin incelendiği bu çalışmada toplam yedi tez analize dahil edilmiştir. Bu tezlerin 2009-2018 yılları arasında yapılmış olması bu konunun Türkiye açısından daha yeni yeni öneminin anlaşılmasına başladığı ve yolun çok başında olduğu şeklinde yorumlanabilir. İncelenen tezlerin araştırma desenleri yarı deneysel desende tasarlanmış olup, kullanılan değişkenler ilişki doyumu, çatışma çözme, ilişki istikrarı, iletişim, farklılıkları kabul, bağlılık ve evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançlardır. Tezlerin oturum sayıları 9 ila 16 oturum arasında değişirken, çalışma grupları hepsinde üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. Veri analiz yöntemleri olarak ise daha çok parametrik olmayan istatistikler kullanılmıştır. Bu sonuçlar dikkate alındığında alan uzmanları ve araştırmacılar için şu öneriler sunulabilir:

- Türkiye’de bu konuda yapılan tezlerin sayısının ve işlevinin artması için üniversiteler ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, belediyeler, sivil toplum kuruluşları ve özel danışmanlık merkezleri ile işbirliğine yönelik çalışmalar arttırabilir.
- Araştırmalarda ele alınan değişkenler zenginleştirilebilir. Örneğin boşanma sebepleri arasında sıklıkla karşılaşılan kök aile ilişkileri, cinsellik, sadakat, yakın partner şiddeti, ebeveyn olma, finans yönetimi gibi konular programlara daha sık dahil edilebilir.
- Çalışma gruplarının zenginleşmesi için üniversite eğitiminin dışında kalmış ya da eğitimlerini tamamlamış sözlü ya da nişanlı çiftlere ulaşılabilir. Programlara her iki eşin de katılması teşvik edilebilir.
- Araştırmalar modellenirken sadece nicel araştırma yöntemleri değil nitel araştırma yöntemleri de eklenerek karma desenler kullanılabilir.
- Programların kültüre duyarlı hale getirilmesi elde edilecek etkiyi arttıracığı için kültürel özellikler göz önünde bulundurulabilir. Örneğin Türkiye bireycilikten daha çok toplulukçu bir kültüre sahiptir.

Bu çalışmanın sınırlığı sadece evlilik öncesi ilişki geliştirme programlarını konu alan tezlerin analize dahil edilmesidir. Başka çalışmalarda hem evlilik öncesi hem de evlilik sırasında uygulanan programları konu alan tezler ve makaleler birlikte inceleyebilir.

KAYNAKÇA

- Addis, M. E., and Mahalik J. R. (2003). Men, masculinity, and the contexts of help seeking. *American Psychologist*, 58, 5–14. doi: 10.1037/0003-066X.58.1.5
- Baltacı, S. (2017). Nitel veri analizinde Miles-Huberman modeli. *Abi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 1-15.
- Baucom, B. R., Atkins, D. C., Rowe, L. S., Doss, B. D., and Christensen, A. (2015). Prediction of treatment response at 5-year follow-up in a randomized clinical trial of behaviorally based couple therapies. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 83, 103–114. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/a0038005>.
- Blair, J. M., and Cordova, J. V. (2009). Commitment as a predictor of participation in premarital education. *THE Family Journal: Counseling and Therapy For Couples and Families*, 17(2), 118-125. doi: 10.1177/1066480709332634
- Bowen, G. A. (2009), Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. doi: 10.3316/QRJ0902027

- Bradbury T. N., and Lavner, J. A. (2012). How can we improve preventive and educational interventions for intimate relationships? *Behavior Therapy*, 43 (113–122). doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.beth.2011.02.008>.
- Bruhn, D.M., and Hill, R. (2004). Designing a premarital counseling program. *The Family Journal: Counseling and Therapy For Couples and Families*, 12(4), 389-391.
- Carroll, J., and Doherty, W. (2003). Evaluating the effectiveness of premarital prevention programs: A meta-analytic review of outcome research. *Family Relations*, 52, 105-118.
- Casquarelli, E. J., and Fallón, K. M. (2011). Nurturing the relationships of all couples: Integrating lesbian, gay, and bisexual concerns into premarital education and counseling programs. *Journal of Humanistic Counseling*, 50, 149-160.
- Cowan, P. A., and Cowan, C. P. (2014). Controversies in couple relationship education (CRE): Overlooked evidence and implications for research and policy. *Psychology, Public Policy, and Law*, 20, 361–383. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/law0000025>.
- Çelik, D. B. (2018). *Yatırım modeline dayalı evlilik öncesi ilişki sürdürme becerileri psiko-eğitim grubunun ilişki istikrarına etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Davies, P. T., and Cummings, E. M. (1994). Marital conflict and child adjustment: An emotional security hypothesis. *Psychological Bulletin*, 116, 387–411.
- Doss, B. D., Atkins, D. C., and Christensen, A. (2003). Who's dragging their feet? Husbands and wives seeking marital therapy. *Journal of Marital and Family Therapy*, 29, 165–177. doi: [10.1111/j.1752-0606.2003.tb01198.x](http://dx.doi.org/10.1111/j.1752-0606.2003.tb01198.x)
- Duran, Ş. (2010). *Evlilik öncesi ilişki geliştirme programının romantik ilişkiler yaşayan üniversite öğrencilerinin iletişim becerileri, çatışma iletişim tarzları ve ilişki istikrarları üzerine etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Halford, W. K., and Behrens, B. C. (1996). Prevention of marital difficulties. In P. Cotton & H. Jackson (Eds.), *Early intervention and prevention in mental health* (p. 21-58). Carlton South, Australia: Australian Psychological Society.
- Halford, W. K., and Bodenmann, G. (2013). Effects of relationship education on maintenance of couple relationship satisfaction. *Clinical Psychology Review*, 33, 512–525. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.cpr.2013.02.001>.
- Halford, W. K., Markman, H. J., Kline, G. H., and Stanley, S. M. (2003). Best practice in couple relationship education. *Journal of Marital & Family Therapy*, 29, 385-406.
- Halford, W. K., Kelly, A., and Markman, H. J. (1997). The concept of a healthy marriage. In: Halford, W. K., Markman, H. J. (Eds.), *Clinical handbook of couple relationships and couple interventions* (p. 3-12). Chichester: Wiley.
- Haskan Avcı, Ö. (2013). *Evliliğe hazırlık programının çift ilişkileri ve ilişki istikrarı üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kızıl, Z. (2017). *Üniversite öğrencilerinde evliliğe yönelik inançlar: bir müdahale programının etkililiği*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

- Kiecolt-Glaser, J. K., Malarkey, W. B., Chee, M., Newton, T., Cacioppo, J. T., Mao, H., et al. (1993). Negative behavior during marital conflict is associated with immunological downregulation. *Psychosomatic Medicine*, 55, 395–409.
- Markman, H. J., Stanley, S. M., and Blumberg, S. L. (1994). *Fighting for your marriage: Positive steps for preventing divorce and preserving a lasting love*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Miles, M. B., and Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook* (2nd ed). California: Sage.
- O'Leary, Z. (2017). *The essential guide to doing your research project*. London: Sage.
- Olson, D. H., DeFrain, J., and Skogrand, L. (2006). *Marriages and Families: Intimacy, Diversity, and Strengths*. CA: Mountain View.
- Ökten, B. (2022). *Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın evlilik öncesi eğitim programlarının evlilik uyumu açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Rapley, T. (2007). *Doing Conversation, Discourse and Document Analysis*. Great Britain: The Cromwell Press.
- Senediak, C. (1990). The value of premarital education. *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*, 11, 26-31.
- Silliman, B., and Schumm, W. R. (2000). Marriage preparation programs: A literature review. *The Family Journal*, 8(2), 133-142.
- Stanley, S. M. (2001). Making a case for premarital education. *Family Relations*, 50, 272–280. doi: 10.1111/j.1741-3729.2001.00272.x
- Stanley, S. M., Amato, P. R., Johnson, C. A., and Markman, H. J. (2006). Premarital education, marital quality, and marital stability: Findings from a large, random, household survey. *Journal of Family Psychology*, 20, 117–126.
- Stanley, S. M., Rhoades, G. K. and Markman, H. J. (2006). Sliding vs. deciding: Inertia and the premarital cohabitation effect. *Family Relations*, 55, 499–509.
- Sullivan, K. T. and Bradbury, T. N. (1997). Are premarital prevention programs reaching couples at risk for marital dysfunction? *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 65, 24–30.
- TÜİK (2022). Türkiye aile yapısı araştırması, 2021. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkiye-Aile-Yapisi-Arastirmasi-2021-45813> adresinden erişildi.
- TÜİK (2023). Evlenme ve boşanma istatistikleri, 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2022-49437> adresinden erişildi.
- van Acker, L. (2003). Administering romance: Government policies concerning premarriage education programs. *Australian Journal of Public Administration*, 62(1), 15–23.
- Whisman, M. A., Uebelacker, L. A., and Bruce, M. L. (2006). Longitudinal association between marital discord and alcohol use disorders. *Journal of Family Psychology*, 20, 164–167.
- Williamson, H. C., Trail T. E., Bradbury, T. N., and Karney. B. R. (2014). Does premarital education decrease or increase couples' later help seeking? *Journal of Family Psychology*, 28, 112–117. doi: 10.1037/a0034984

- Yalçın, İ. (2010). *İlişki geliştirme programının üniversite öğrencilerinin ilişki doyum düzeylerine etkisi*. Yayımlanmış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yalçıntaş-Sezgin, E. (2015). *Ergen romantik ilişkisinde sağlıklı ilişkiler geliştirme programının kız ergen bireylerin romantik ilişki sürecinde yaşadıkları çatışma eğilimine etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, T. (2009). *Evlilik öncesi ilişkileri geliştirme programının çiftlerin ilişki doyum düzeylerine etkisi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

Extended Abstract

Introduction: Senediak (1990) defines premarital education in its simplest form as “knowledge and skill-based education that provides couples with information on ways to maintain and improve their relationships when they get married”. When we look at the history of premarital education, the effect of increasing marital problems and divorce rates is remarkable. Marital distress and conflict are associated with reduced immune system function and psychological and social difficulties in adults and children (Davies and Cummings, 1994; Kiecolt-Glaser et al., 1993; Whisman, Uebelacker, and Bruce, 2006). A society cannot prevent divorce and marital distress in absolute terms, but it is a realistic goal to try to reduce and prevent such negative consequences at the cultural and couple level, thus focusing on improving the quality of life for both adults and children (Stanley, 2001). Through pre-marital education programs, it is encouraged to fill the gaps in knowledge, to learn self-help and to gain the ability to solve their own problems. Research shows that couples benefit from being taught the skills that help them maintain healthy marital relationships, and premarital education programs can provide the education couples need. Although empirically supported couples therapies reliably improve relationships, relatively few couples seek help when they need it (Baucom, Atkins, Rowe, Doss, & Christensen, 2015; Halford, Kelly, & Markman, 1997). Efforts to increase help-seeking rates among couples are complicated by the need for the participation of both spouses, especially men showing less interest in seeking help, and the process getting slower once a decision has been made (Doss, Atkins, & Christensen, 2003; Addis & Mahalik, 2003). Stanley (2001) discusses four key benefits of premarital education; it can prompt couples to reflect and slow down to encourage negotiation, it can send the message that marriage is important, help couples learn about their options if they need help later, and in some couples, reduce the risk of subsequent marital distress or marriage dissolution. In the light of all these benefits, the aim of this research is to draw attention to this issue by examining the theses conducted by applying relationship development programs in the premarital period in Turkey. In line with this general purpose, answers to the following questions were sought:

1. What are the research methods used in theses where premarital relationship development programs are applied?
2. What are the variables used in theses where premarital relationship development programs are applied?
3. Whom are the working groups consist of in theses in which premarital relationship development programs are applied?
4. Number of sessions performed in the premarital relationship development programs used in theses?

5. What are the data analysis methods used in theses where premarital relationship development programs are applied?

Method: Since this research was carried out to examine the theses conducted on premarital relationship development programs in Turkey and to interpret the existing situation, it was patterned with a case study, which is one of the qualitative research types. Document analysis was used as the data collection method. In this study, the steps of reaching the documents for document analysis, checking the originality, understanding the documents, analyzing the data and using the data were followed (Forster, 1995 cited in Yıldırım & Şimşek, 2018). The theses covered in the study were analyzed with the content analysis method. Content analysis was carried out by the researcher and a field expert with qualitative analysis experience in the field of Psychological Counseling and Guidance was included in the data analysis process in order to increase reliability and the reliability between the coders was found to be 98%.

Results: The theses examined in the study were conducted between 2009 and 2018, and it was seen that two of them were at the master's level and five of them were at the doctoral level. It was determined that 85.71% (6 theses) of the theses were conducted in the pre-test post-test follow-up test quasi-experimental design with control group, and 14.29% (1 thesis) were conducted in the quasi-experimental design with pre-test and post-test control group. Relationship satisfaction and conflict resolution variables in three theses (18.75%), relationship stability and communication variables in two theses (12.5%), and acceptance of differences, commitment, power sharing, self-orientations, dyadic adjustment, and dysfunctional beliefs about marriage were seen in one thesis (6.25%). It was determined that three theses (42.86%) were prepared for university student couples who are in a romantic relationship and are considering marriage, three theses (42.86%) are for university students who are romantically involved, and one thesis (14.28%) is for university students without any relationship condition. It was observed that the number of sessions of relationship development programs varied between 7 and 16, and data analyzes were performed with parametric tests in two theses (28.57%), while non-parametric data analysis methods were used in five theses (71.43%).

Conclusion & Recommendations: In this study, in which the theses on premarital relationship development programs in Turkey were examined, a total of seven theses were included in the analysis. The fact that these theses were made between 2009 and 2018 can be interpreted as the fact that the importance of this subject for Turkey has just begun to be recognized and that it is at the very beginning of the road. Considering the results, the following suggestions can be made for field experts and researchers:

- Collaboration with universities, the Ministry of Family and Social Services, the Ministry of National Education, the Ministry of Health, municipalities, non-governmental

organizations and private consultancy centers can be increased in order to increase the number and function of theses on this subject in Turkey.

- Variables covered in studies can be enriched. For example, topics such as root family relationships, sexuality, loyalty, close partner violence, being a parent, and financial management, which are frequently encountered among the reasons for divorce, can be included in the programs more frequently.
- In order to enrich the working groups, engaged couples who have been out of university education or who have completed their education can be reached. Both spouses may be encouraged to participate in the programs.
- Mixed designs can be used by adding not only quantitative research methods but also qualitative research methods while modeling studies.
- Cultural characteristics can be taken into account, as making programs more culturally sensitive will increase the impact. For example, Turkey has a more collectivist culture than individualism.

The limitation of this study is that only the theses on premarital relationship development programs were included in the analysis. In other studies, theses and articles on programs applied both before and during marriage can be examined together.

Yazarlar Hakkında / About Authors

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep KIZIL ASLAN, Başkent Üniversitesi Eğitim Fakültesi. E-posta: zeynepkzl87@gmail.com

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep KIZIL ASLAN, Baskent University Faculty of Education. E-mail zeynepkzl87@gmail.com

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest

Çıkar çatışması yoktur.

There is no conflict of interest.

Fonlama / Funding

Herhangi bir fon desteği alınmamıştır.

No funding has been received.

ORCID

Zeynep KIZIL ASLAN <http://orcid.org/0000-0003-2213-1178>.